

koja nije ništa drugo nego „pokornost običajima, ma koje vrste mogli oni biti“. Niče smatra kako se niko još nije usuđivao da moral učini predmetom kritike i uopšte da ga posmatra kao nešto problematično, jer u prisustvu morala - a uostalom i bilo kojeg drugog autoriteta - čovek ne sme ni da misli, a još manje da govori - ima samo da sluša. Ovde dolazi do izražaja osnovna Ničeova zamerka moralu: činjenica da sputava razvoj i kreativni razmah čoveka, pa se bespoštedno odnosi prema svakoj paradigmi onoga konzervativnog, dogmatskog, autoritativnog i tradicionalnog.

Ničeov pokušaj prevladavanja tradicionalne metafizike, a time i *moralnosti*, zahteva oslonac na tlu koje on traži u predsokratovskom mišljenju: u ranoj, autentičnoj helenskoj tragediji. U povесnim uslovima tog doba „još ne postoji čvrsta svijest o pravu i običajima, samo se herojskom djelatnošću pojedinaca može roditi svijest o pravu i običajima, a time i o nekoj uređenoj društvenosti, vezivanjem te ideje s predstavom o časti“, smatra Perović. U „Rođenju tragedije“ poseban fokus se upravlja na pojam *herojskog*, izvorno vezan za pred-moralni, ili preciznije: pred-moralistički stav. Tako se sa jedne strane kristališe Sokratova i kasnija pojmovno ustanovljena moralnost, ne ostavljajući prostor za ono drugo držanje, koje odlikuje paradigma tragedije: herojsko držanje. Đurić podseća na Ničeov spis „Homerovo nadmetanje“ iz 1869. godine, u kojem se razmatra predsokratska forma etike – „Hesiod je izrazio jednu od najkarakterističnijih crta helenskog narodnog bića – agonističnost, tj. nagon za nadmetanjem i ogledanjem, koji će postati moćan i presudan odrednik helenskog istorijskog života i, u vreme najraskošnijeg cvetanja helenske prosvete, predstavljati uobličavalačku energiju prvog reda“. Treba, svakako, naglasiti da motiv te *agonističnosti* nije koristoljublje, već žudnja za pobedom. Takva agonističnost se ogleda u svim formama duha stare Helade, pa tako, na primer, kod Demokrita Niče posebno ceni „muškost mišljenja i proučavanja“.

Agonistički etički princip nije reflektovan u svesti helenskog čoveka, pa je Sokratovo učenje potpuno razbilo takvu koncepciju, izdvajajući *znanje* za autentični kriterijum moralnog delanja. Ne treba zaboraviti da je u „Volji za moć“ Niče naglasio da pravim filozofima Helade smatra one pre Sokrata – što na prvi pogled deluje adekvatno Ničeovoj celokupnoj koncepciji – međutim, ta teza govori nešto mnogo značajnije – ne samo da je *životni stav* predsokratske Helade za Ničea jedini autentičan i autonoman, već je i njihova *filozofija* takva, što znači da Niče insistira na